

Sygn. akt IV CK 557/04

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 17 lutego 2005 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Zbigniew Strus (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Marian Kocon

SSN Marek Sychowicz

w sprawie z powództwa I. K.

przeciwko S. K.

o rozwód,

po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej w dniu 17 lutego 2005 r.,

kasacji pozwanego od wyroku Sądu Apelacyjnego z dnia 21 maja 2004 r., sygn. akt I ACa (...),

uchyla zaskarżony wyrok i sprawę przekazuje Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o kosztach procesu w postępowaniu kasacyjnym.

Uzasadnienie

Zaskarżonym wyrokiem Sąd Apelacyjny zmienił zaskarżony przez pozwanego wyrok w części dotyczącej rozstrzygnięcia o kosztach sądowych a w pozostałym zakresie oddalił apelację i orzekł o kosztach procesu. Sąd pierwszej instancji orzekł

rozwód bez orzekania o winie rozkładu pożycia, ponieważ do chwili zamknięcia rozprawy obie strony wносиły o to wносиły.

Pozwany zaskarżył orzeczenie rozwodu oraz rozstrzygnięcia o kosztach sądowych. W postępowaniu odwoławczym pozwany domagał się orzeczenia rozwodu z winy powódki i w związku z tym wносиł o dopuszczenie dowodu z zeznań wielu świadków oraz dokumentów, twierdząc, że po zamknięciu rozprawy poprzedzającej wyrok sądu okręgowego nastąpiły zdarzenia uzasadniające zmianę dotychczasowego stanowiska w zakresie orzekania o winie rozkładu pożycia. Sąd Apelacyjny w uzasadnieniu swego wyroku nie odniósł się do tej czynności procesowej poprzestając na ocenie stanu z chwili zamknięcia rozprawy przed sądem pierwszej instancji.

Wyrok ten zaskarżył pozwany opierając kasację na obydwu podstawach. Zarzucił naruszenie art. 57 § 1 i 2 k.r. i o. przez niewłaściwe zastosowanie, tj. zaniechanie orzekania o winie za rozkład pożycia oraz naruszenie wielu wymienionych przepisów postępowania, które miało wpływ na treść wyroku, polegające na odmowie przeprowadzenia dowodów wskazanych przez pozwanego, oddalenie apelacji i nienależyte uzasadnienie podstawy faktycznej rozstrzygnięcia. Skarżący domagał się uchylenia zaskarżonego wyroku i przekazania sprawy Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o kosztach procesu.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Rozstrzygnięcie o jej zasadności wymaga wpierr ustalenia, czy w postępowaniu odwoławczym dopuszczalna jest zmiana stanowiska strony w przedmiocie orzekania o winie. Należy pamiętać, że według art. 57 § 1 k.r. i o. odstępianie od orzekania w tym przedmiocie może nastąpić tylko na zgodny wniosek stron. Nie zmienia to jednak ścisłego związku obydwu elementów wyroku orzekającego rozwód, tj. orzeczenia o rozwiązaniu związku małżeńskiego i orzeczenia w przedmiocie winy. W piśmiennictwie podkreśla się, że rozstrzygnięcie w sprawach dotyczących wspólnego małoletniego dziecka oraz rozstrzygnięcie w sprawach dotyczących wspólnego mieszkania małżonków stanowią oddzielne od orzeczenia rozwodu części wyroku rozwodowego, natomiast orzeczenie co do winy rozkładu pożycia jest tylko elementem orzeczenia rozwodu jako zasadniczej części wyroku rozwodowego. Dlatego zaskarżenie jednej z tych części, implicite obejmuje również zaskarżenie drugiej.

Nie budzi wątpliwości, że stanowisko stron w przedmiocie zgody usprawiedliwiającej zaniechanie orzekania o winie rozkładu pożycia może być zmieniane w postępowaniu przed sądem pierwszej instancji. W postępowaniu

odwoławczym pod rządem dawnego kodeksu postępowania cywilnego taką zmianę dopuszczają również orzecznictwo Sądu Najwyższego. W wyroku z 3 września 1958 r., III CR 226/58, OSNCK 1959/3/90 stwierdzono, że cofnięcie żądania zaniechania orzekania o winie na podstawie art. 31 § 2 kodeksu rodzinnego z 1950 r., (któremu odpowiada przepis art. 57 § 2 k.r. i o.) jest dopuszczalne również w postępowaniu przed sądem rewizyjnym. Strony, które przed Sądem I instancji nie żądały zaniechania orzekania o winie, mogą żądanie takie zgłosić po raz pierwszy w postępowaniu rewizyjnym. Żądanie to będzie wiążące dla sądu.

Kodeks postępowania cywilnego z 1964 r. w brzmieniu pierwotnym nie przyniósł zmian wpływających na tę wykładnię. Dopiero wraz z wprowadzeniem apelacyjnego modelu zaskarżania wyroku wydanego w pierwszej instancji dotychczasowy art. 383 k.p.c. uzyskał brzmienie wykluczające w postępowaniu apelacyjnym rozszerzenie żądania pozwu oraz występowanie z nowymi roszczeniami, z wyjątkiem dotyczącym zmiany okoliczności i odnośnie do świadczeń powtarzających się. Przepisu tego nie można jednak rozszerzyć na oświadczenia w sprawie orzekania o winie za rozkład pożycia, które przysługują obojgu małżonkom i nie może być utożsamiane z żądaniem pozwu.

Sąd Najwyższy w wyroku z 12 listopada 1982 r., III CRN 271/82, OSNC 1983/8/118 stwierdził, że wystąpienie z wnioskiem o orzeczenie rozwodu z winy pozwanego, w miejsce pierwotnego żądania rozwiązania małżeństwa bez orzekania o winie stron, stanowi zmianę powództwa w rozumieniu art. 193 k.p.c. Zasługuje ono na akceptację w takim kontekście, w jakim zostało wyrażone – co do potrzeby zawiadomienia nieobecnej strony przeciwnej o treści wniosku. Ponieważ przepisy regulujące postępowanie odwoławcze nie zawierają szczególnej regulacji uprawniającej do przyjęcia, iż w zakresie zgody, o której mowa w art. 57 § 1 k.r. i o. następuje prekluzja procesowa z chwilą wydania wyroku przez sąd pierwszej instancji, zaś postępowanie apelacyjne w większym stopniu niż rewizyjne ma charakter merytoryczny, należy dojść do wniosku, że strona zaskarżająca orzeczenie rozwodu może w postępowaniu odwoławczym cofnąć również zgodę na zaniechanie orzekania o winie za rozkład pożycia. W takim wypadku zgoda drugiej strony traci również znaczenie.

Unormowanie takie wpływa niekorzystnie na sprawność postępowania, gdyż pociąga przeważnie za sobą konieczność uchylecia zaskarżonego wyroku (art. 386 § 4 k.p.c.) ze względu na spór co do okoliczności decydujące o winie - jednak ze względu

na doniosłe skutki orzeczenia, sprawność postępowania musi ustąpić potrzebie zapewnienia dwuinstancyjnego rozpoznawania sprawy również w tym przedmiocie.

Wydając zaskarżony wyrok Sąd Apelacyjny nie wziął pod rozwagę zmiany stanowiska pozwanego w przedmiocie zgody na zaniechanie orzekania o winie rozkładu pożycia, a uwzględnienie tego wniosku prowadziłoby nieuchronnie do zmiany treści wyroku w części zasadniczej, dotyczącej rozvodu, polegającej na dodaniu rozstrzygnięcia wymaganego w myśl art. 57 § 1 k.r. i o. Dlatego usprawiedliwiona jest pierwsza podstawa kasacji i Sąd Najwyższy z mocy art. 393¹³ § 1 k.p.c. orzekł jak w sentencji.